

Historische Kring Woudsend

De Groenlandsvaarder



Mijn laatste verhaal in de Driuwpôle ging over het wapen van de Woudsender familie Tromp. Ik kwam dat toevallig in Harlingen tegen op een wapenbord van museum 'Het Hannemahuis'. Het bord werd gerestaureerd door een oud leerling van mij. Van Janine Otten, archivaris van dit Harlinger museum, kreeg ik de informatie dat uit haar bronnen bleek dat Solko Tromp de Christelijke school in Woudsend zou hebben gesticht. Siemon de Vries, secretaris van onze kring, kon dit aan de hand van een artikel uit de Staatscourant, niet bevestigen. En dus blijft dit een vraag voor nader onderzoek. Maar het verhaal toonde wel aan dat de historie van je geboortedorp, al woon je in een andere stad, dorp of streek, soms dichterbij is dan je weet of vermoedt. En dat diezelfde Woudsender familie Tromp in Harlingen een nog steeds te bewonderen en te bezoeken relatie tussen Harlingen en Woudsend achter heeft achter gelaten, blijkt uit het onderstaande verhaal.

Nu ik mijn huis in Harlingen heb verkocht en terugkeer naar mijn geboortedorp, wandel of fiets ik iets vaker dan anders door het centrum van de havenstad. Het gevoel van afscheid nemen is daar vast de oorzaak van. Harlingen is tenslotte een mooie stad met een rijke historie en veel monumentale gebouwen. Het gebouw met de mooie naam 'De Groenlandsvaarder' trok al een hele tijd mijn aandacht, niet in de minste plaats om de functie er van. Maar ook uit nieuwsgierigheid naar de naam die het draagt. Dus ging ik op onderzoek. En wat schetst mijn verbazing? Weer bleek de voorname familie Tromp uit Woudsend belangrijk te zijn.

De Groenlandvaarder

In de 17e eeuw was Harlingen een belangrijke haven voor de walvis- en robbenvaart. Deze vorm van visserij was echter niet van groot economisch belang. Vooral als je het verge-

lijkt met de haringvisserij uit die tijd. Midden zeventiende eeuw vertrok een expeditie van wel dertig schepen richting de noordelijke zeeën. Zelfs in de eerste helft van de 19e eeuw voeren nog twee Harlinger schepen naar Groenland. Deze keer op robbenjacht voor het spek van deze dieren. Door het kruisend en dikke ijs in de noordelijke ijszeeën was het een levensbedreigend avontuur. Eén van deze schepen, 'de Harlingen' met de kapitein Hoekstra, is zelfs nooit terug gekeerd in de havenstad waar het gebouwd was. Het kostte twee bemanningsleden er van het leven. De gehele reis van deze walvisvaarder is beschreven in een spannend verhaal dat echt de moeite van het lezen waard is (zie afbeelding boek hiernaast).

In 1825 begon de eenentwintigjarige **Oene Gorter Moll** een tabakswinkel annex tabakskerverij en een handel in koffie en thee in een pand dat van-

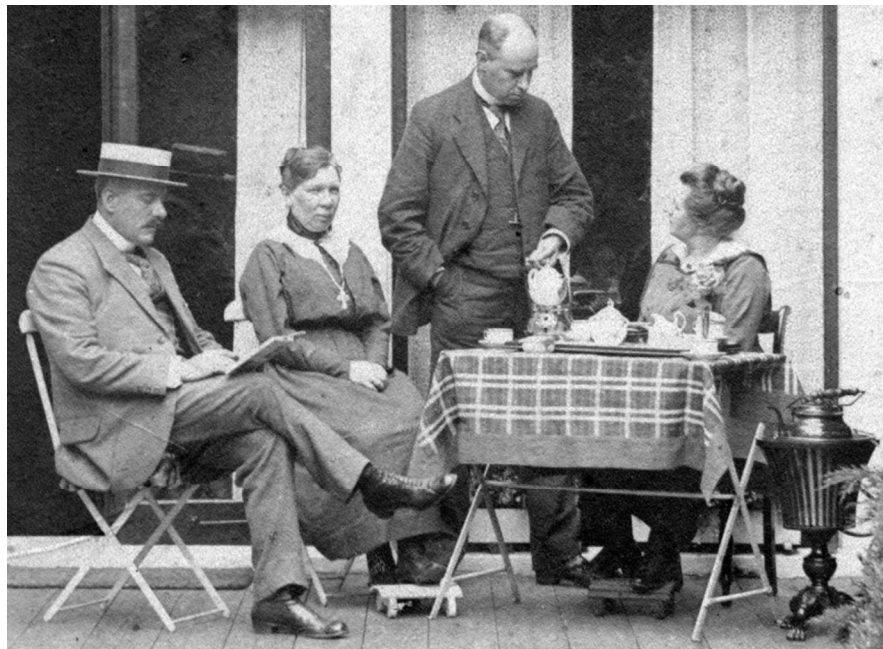


daag de dag nog steeds een deel is van het pand dat mijn aandacht trok. Deze tabakszaak werd met succes door Moll gedreven. De tabak verkocht hij onder het merk met de historische naam 'De Groenlandsvaar-

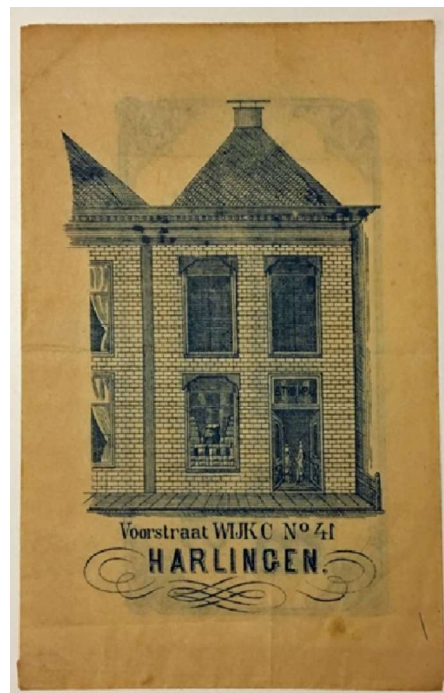
Ik ondergeteekende, overgenomen hebbende de TABAKS FABRIJK benevens de AFFAIRES in KOFFIJ, THEE enz., genaamd de Groenlandsvaarder, door wijlen mijnen schoonbroeder Oene Gorter Moll opgerigt, en sedert eenige jaren met succes gedreven, geef door deze hiervan kennis en beveel mij ten vriendelijksten in het aandenken en vertrouwen van alle begunstigers.

Dankende ik namens mijne Zuster de Weduwe O. Gorter Moll, voor de vele en ruime bewijzen van belangstellende gunst en welwillendheid, aan haar en haren overleden Echtgenoot betoond; zullende ik alle zorg dragen voor de instandhouding en uitbreiding mijner zaken en door eene prompte en civiele bediening mij het vertrouwen en voortduren dier hooggeschatte gunst en welwillendheid trachten waardig te maken.

Harlingen, den 8 Augustus 1834. S. TROMP, Az.



Links zittend: Solko Tromp de Ruiter (broer van Rinse) en zijn echtgenote Willemina Aafke Dalhuisen. Staand: Rinse de Ruiter met rechts van hem zijn echtgenote Maria Susanna Wateler, omstreeks 1925.



1907 kon opvolgen. Deze zorgde er op zijn beurt voor dat de zaak floreerde. Onder meer door uitbreiding en modernisering van het machinepark. Hij had ten tijde van de eerste wereldoorlog de wind mee. De prijzen van tabak stegen aanzienlijk. Tabak van 30-40 cent per pond ging naar 3-4 gulden. Sigaren van 2 cent gingen toen 10 cent kosten.

der'. En daarmee was het hoofddoel, de naam van het pand, van mijn onderzoek verklaard.

Relatie met de familie Tromp

Verder lezend in de bron over deze tabaksfabriek kwam ik tot mijn verrassing het volgende tegen: Deze Oene Gorter Moll is in 1832 getrouwd met de tweeëntwintig jarige **Tjitske Ages Tromp uit Woudsend**. Het noodlot sloeg echter snel toe. Een jaar later werd hij ongeneeslijk ziek en overleed in 1833. Een broer van zijn vrouw, **Solko Tromp Azn**, werd aangezocht te helpen en nam in 1834 de zaak over. (Dit is dezelfde Solko waar ik dus in mijn vorig verhaal over schreef)

Solko Tromp (1814-1878) was een ondernemend persoon. Hij breidde de zaak uit door in 1851 het pand naast de winkel te kopen. Dit hoekpand werd winkel en kantoor. Er achter werd de kerverij en koffiebranderij gesitueerd. Op de eerste etage werd gestart met een sigarenmakerij.

Toen Solko Tromp in 1878 overleed, werd de firma voortgezet door zijn medewerker **P.D. de Ruiter**. Deze nam in 1879 de zaak over, nadat hij was getrouwd met **Hidtte Tromp**, die in 1846 in **Woudsend** was geboren als dochter van **Lykle Ages Tromp** (1808-1865) en Janke Kuipers (1810-1871).

Pieter Daniel de Ruiter en **Hidtte Tromp** kregen in 1883 een zoon **Rinse de Ruiter**. Pieter Daniel zorgde er voor dat het bedrijf succesvol bleef draaien en dat zijn zoon **Rinse** hem in

Na de vrede in 1918 zakten de prijzen weliswaar, maar daalden nooit meer naar de vooroorlogse prijs. Tijdens de tweede wereldoorlog ontstond juist een gebrek aan tabak met als dieptepunt 1944. Maar ook de verandering van het tabaksverbruik na 1945 had zijn invloed op de bedrijfsvoering. De sigaret werd favoriet en naar de shagtabak van kleine fabrieken werd steeds minder gevraagd, ondanks de stabilisatie door de pruimtabak. Langzamerhand, o.a. door accijnsverhogingen, werd de rooktabak te duur en het economisch klimaat voor de kleine fabriek daalde sterk.



50 gram 70 ct



50 gram



50 gram 80 ct

Het einde van de tabaksfabriek

Rinze de Ruitter overleed na een slepende ziekte op 2 december 1958. Met zijn overlijden kwam er na 133 jaar een einde aan de Groenlandsvaarder als tabaksfabriek. Noodgedwongen werd de fabriek in 1958 te

Oproeping

Ieder die iets te vorderen heeft van, verschuldigd is aan, of borgstellingen onder zich heeft getekend door wijlen de heer R. de Ruitter PDzn., in leven fabrikant, wonende te Harlingen, Voorstraat 50 en aldaar overleden 2 december 1958, wordt verzocht hiervan vóór 2 januari 1959 opgaaf of betaling te doen ten kantore van

notaris K. Okkinga te Harlingen

koop gezet.

Uiteindelijk werd de gemeente de eigenaar. Via de Otto Kingma Stichting werd de oude en antieke winkel-inventaris en toonbank met toebehoren aangekocht. Deze zijn nog steeds te bewonderen in het verbouwde pand, dat gedeeltelijk nog steeds als tabakswinkel wordt gerund door Rein



en Carla Cuperus. Veel toeristen komen er graag om het schitterende antieke interieur te bekijken. Ook de rokende Harlingers komen er graag. Niet alleen voor de tabakswaaren, maar vaak ook door het geluk te beproeven en een staatslot te kopen.

OP ZOEK NAAR INFORMATIE

Om dit verhaal te kunnen schrijven, heb ik in de eerste plaats de nodige sites bezocht op internet door Groenlandsvaarder en Harlingen in te tikken. Op een bepaalde site ontdekte ik dat museum 'Het Hannemahuis' ook een archief had met informatie over mijn onderwerp. Omdat ik er voor mijn vorig verhaal er al eens was geweest, bleek Jeanine Otter, beheerder van het gemeentearchief, extra haar



best te doen om mij te helpen. Ik was helemaal verbijsterd. Heel veel prachtige tabaksverpakkingen en reclame-materiaal bleken bewaard te zijn. Zelfs een handtekening van Solko Tromp! Bijna niet te geloven, maar ook een rekening van onze Wouds-ender berenburg- en drankenhandel Westra, waar Herman Deden op de laatste donateursavond zo uitvoerig over heeft verteld. Als slot van dit verhaal daarom een aantal mooie afbeeldingen.

Namens de Historische Kring, Jouke Hoekstra

